

عوامل مؤثر بر انتخاب دانشگاه‌های خارجی جهت تحصیل از دیدگاه دانش‌آموختگان خارج از کشور

محمدعلی حسینی^۱، پرستو نهاوندی^{۲*}، سلیمان احمدی^۳، زینب مقدمی فرد^۴

چکیده

مقدمه: هدف این مطالعه تعیین عوامل مؤثر بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور از دید دانش‌آموختگان خارج از کشور می‌باشد.

روش بررسی: این مطالعه توصیفی-تحلیلی که به صورت مقطعی در سال ۱۳۹۲ بر روی ۱۶۰ نفر از دانش‌آموختگان مراجعه کننده به مرکز خدمات آموزشی وزارت بهداشت و مرکز بین‌المللی همایش‌های نهاد ایران انجام گرفت. داده‌ها از طریق پرسشنامه پژوهشگر گردآوری شد. همسانی درونی سوالات در تمام خرده مقیاس‌ها با مقدار آلفای کرونباخ بیش از ۰/۷۰ تایید شد. جهت بررسی عوامل اصلی تاثیرگذاری بر ترجیح تحصیل در خارج از کشور با آزمون تی تک نمونه‌ای و تعیین اولویت هر یک از عوامل از آزمون فریدمن استفاده شد.

یافته‌ها: بیشتر افراد مورد مطالعه مردان (۶۴/۳٪) بودند. میانگین تاثیر عوامل علم و فناوری ۲/۹۱ و میانگین تاثیر عوامل مربوط به جذب دانشجوی ۱/۸۳ بود. تاثیرگذاری عوامل مربوط به جذب دانشجو، عوامل اجتماعی و فرهنگی، عوامل علم و فناوری و عوامل اقتصادی بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور از دید دانش‌آموختگان از لحاظ آماری معنی دار بود ($p\text{-value} < 0/001$).

نتیجه‌گیری: یافته‌های نشان داد که در بین عوامل اصلی ترجیح تحصیل دانش‌آموختگان در خارج از کشور عوامل علم و فناوری بیشترین تاثیر و عوامل مربوط به جذب دانشجو کمترین تاثیر را بر ترجیح تحصیل در خارج از کشور دارد و عامل امکانات بیشتر اینترنتی و عدم وجود محدودیت دسترسی به سایت‌ها مهم‌ترین عوامل در بین مقوله‌های علم و فناوری برای ترجیح تحصیل دانش‌آموختگان در خارج از کشور بود.

واژه‌های کلیدی: تحصیلکردگان، خارج از کشور، عوامل مؤثر، انتخاب دانشگاه‌های خارجی.

۱- دانشیار، دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

۲- کارشناسی ارشد، رشته آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۳- استادیار، دکتری تخصصی آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۴- کارشناسی ارشد، رشته آمار زیستی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

* (نویسنده مسئول): تلفن همراه: ۰۹۱۲۱۴۸۸۴۵۷، آدرس پست الکترونیکی: parastoonahavandi@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۴/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۲۹

مقدمه

یکی از عواملی که امروزه نقش پراهمیت و بسزایی در رشد و توسعه هر جامعه دارد منابع انسانی آن جامعه می‌باشد (۱). مؤسسه‌های آموزش عالی نقش درگاهی را دارند که از طریق آن افراد به خوشبختی زندگی و تکامل اجتماعی دست می‌یابند (۲). دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، با آموزش مهارت‌های علمی و عملی به نیروی انسانی، علاوه بر تأمین نیروی کارآمد موردنیاز، موجب انتشار دانش می‌شوند و از جمله سازمان‌های مهمی محسوب می‌شوند که نقشی استراتژیک در پیشبرد اهداف کشور دارند. دانشگاه را می‌توان مبدا تحولات در هر کشور در نظر گرفت به شرطی که دانشگاه، این ظرفیت را در خود ایجاد کرده باشد (۳).

کشورهای جهان سوم از سرمایه‌های انسانی خود استفاده مناسب نکرده و بهره‌وری لازم را ندارند (۴) و مهاجرت کشورهای در حال توسعه در حال افزایش بوده و علم‌جویان بیشتری از کشورهای در حال توسعه خارج می‌شوند (۵،۶).

بحث‌های زیادی مطرح است که چرا مغزها و دانش‌آموختگان، کشورهای خود را رها کرده و به سوی کشورهای پیشرفته مهاجرت می‌کنند؟ بعضی از محققان علل آن را آمیخته‌ای از عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و غیره می‌دانند و برخی نیز دلایل اقتصادی را مهم‌ترین دلایل مهاجرت دانش‌آموختگان ذکر کرده اند (۷).

عوامل بسیار مهمی در انتخاب دانشگاه، انتخاب رشته و انتخاب کشور و حتی شهری که دانشگاه در آنجا واقع است موثر می‌باشد. لازم به ذکر است که گرفتن حداکثر امکانات با حداقل هزینه همواره مورد توجه دانشجوی می‌باشد (۸). اعتبار و رتبه هر دانشگاه نیز یکی از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر انتخاب هر فرد است. همچنین، امکان گرفتن کمک‌های مالی، هزینه‌ی دانشگاه برای تحصیل و هزینه‌های اقامت، حضور اعضای خانواده و یا بستگان و آشنایان در کشوری که دانشگاه در آنجا واقع است، طول دوره‌های تحصیل و اقامت، موقعیت امن اجتماعی کشور مقصد و شهر محل تحصیل نیز در انتخاب دانشگاه موثر می‌باشند (۹).

تحصیل در خارج از کشور این روزها دیگر به فرزندان خانواده‌های متمول اختصاص ندارد، این تفکر در بعضی خانواده‌ها وجود دارد که افرادی که مدرک از دانشگاه‌های خارجی دارند، بعد از بازگشت، راحت‌تر به شغل مناسب می‌رسند. آمارها نشان می‌دهد که بیش از ۷۵ هزار دانشجوی ایرانی در دانشگاه‌های خارج درس می‌خوانند. برخی دانشگاه‌های خارج کشور از نظر رتبه‌بندی در موقعیت مناسب‌تری نسبت به دانشگاه‌های داخل کشور قرار دارند. داوطلبان آموزش عالی نیز که رتبه‌بندی دانشگاه محل تحصیل برایشان مهم است، ترجیح می‌دهند دانشگاه خارج کشور را انتخاب کنند. بسیاری از دانشگاه‌های بی‌کیفیت خارجی سرابی را برای متقاضیان ترسیم می‌کنند که آگاهی نداشتن از آن عواقب متعددی را برای متقاضیان به همراه دارد. ارزشیابی مدارک تحصیلی این دانشگاه‌ها نیز از دیگر مشکلاتی است که گریبان‌گیر دانشجویان ایرانی می‌شود که بدون مطالعه و تحقیق کافی در این دانشگاه‌ها به تحصیل پرداخته‌اند (۱۰).

توجه به وضعیت نامناسب دانشجویان ایرانی در بعضی از دانشگاه‌ها و کشورها و انتخاب‌های اشتباه آنان بدلیل عدم آگاهی‌های لازم از شرایط حاکم در آن کشور و دانشگاه که باعث روبرو شدن آنها با شرایط بدی می‌شود و اینکه علاقمندان تحصیل در خارج کشور اظهار می‌دارند نمی‌دانند کار را بایست از کجا و چه زمانی آغاز کنند و اساساً کدام کشور برای ادامه تحصیل مناسب می‌باشد و در چه مقطعی بهتر است برای تحصیل عزیمت کنند و قبل از رفتن به خارج از کشور بایست چه اقداماتی انجام دهند، ضرورت کنکاش و تحقیق در مورد این موضوع را آشکار می‌سازد. شناخت این عوامل به متقاضیان تحصیل در خارج از کشور کمک می‌کند تا بتوانند تصمیم معقولانه‌تری بگیرند و همچنین مسئولین با شناخت عوامل موثر بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور، بتوانند جاذبه‌های مناسب را در دانشگاه‌های داخل ایجاد نمایند تا از مهاجرت بی‌رویه دانشجویان به خارج از کشور جلوگیری شود.

روش بررسی

پژوهش حاضر از مطالعات نوع توصیفی-تحلیلی بوده که به صورت مقطعی در سال ۱۳۹۲ انجام گرفته است. مطالعه بر روی ۱۶۰ نفر از بین مراجعه‌کنندگان به مرکز خدمات آموزشی وزارت بهداشت و مرکز بین‌المللی همایش‌های نهاد ایران که دارای ویژگی‌های مورد نظر پژوهشگر بوده و به صورت تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند، انجام شد. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه پژوهشگر ساخته گردآوری شد. پرسشنامه به انجام چندین مصاحبه اولیه و گردآوری گویه‌ها و تطابق با منابع مرور شده طراحی شد که شامل دو بخش مشخصات دموگرافیک و پرسشنامه عوامل موثر بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور بود. جهت تایید روایی محتوایی پرسشنامه، از نظر ده تن از خبرگان کمک گرفته شد و هریک از سوالات پرسشنامه به وسیله سه گزینه‌ی مرتبط و مهم، می‌توان استفاده کرد؛ ولی ضروری نیست و غیرمرتبط مورد سوال قرار گرفت ضمناً برای سنجش روایی صوری، پرسشنامه مذکور بین افراد متخصص و تعدادی از افراد جمعیت هدف توزیع شد و از نظر ظاهری، جمله‌بندی و فهم سوالات، پرسشنامه مورد ارزیابی قرار گرفت. برای سنجش پایایی درونی مقیاس، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. بر اساس نتایج، ضریب آلفای کرونباخ برای کلیه سوالات ۰/۸۹ و برای عوامل مربوط به جذب دانشجوی ۰/۷۰، عوامل اقتصادی ۰/۷۴، عوامل اجتماعی و فرهنگی ۰/۸۶ و عوامل علم و فن آوری ۰/۸۳ بدست آمد که رضایت‌بخش بود.

پرسشنامه پژوهش دارای ۳۶ سؤال در چهار بعد مشکلات مربوط به جذب دانشجوی (شامل ۷ سؤال)، عوامل اقتصادی (شامل ۶ سؤال)، عوامل اجتماعی و فرهنگی (شامل ۱۴ سؤال) و عوامل مربوط به علم و فناوری (شامل ۹ سؤال) می‌باشد. همچنین اطلاعات جمعیت‌شناسی (شامل سن، جنسیت، میزان تحصیلات، وضعیت تاهل، رشته تحصیلی، سابقه حضور در خارج از کشور و کشور محل تحصیل) این افراد با استفاده از پرسشنامه جداگانه‌ای جمع‌آوری گردید. معیار ورود به این مطالعه شامل افرادی که دانش آموخته یکی از رشته‌های مورد

تائید وزارت علوم و بهداشت بوده و دوره‌ای از تحصیل خود را در خارج از کشور گذرانده اند، بوده است. شرکت افراد در تحقیق با رضایت آگاهانه بوده و هر زمان که مایل به ادامه همکاری نبودند، می‌توانستند از تحقیق خارج شوند. با توجه به اینکه در این مطالعه تعداد ۲۰ نفر از دانش‌آموختگان پس از انتخاب و قبول شرکت در پژوهش پرسشنامه‌های پر شده را تحویل نداده و یا ناقص تحویل دادند، از مطالعه کنار گذاشته شده و حذف گردیدند و تعداد حجم نمونه به ۱۴۰ مورد تقلیل یافت. برای سهولت پاسخ‌دهندگان به سوالات، در صورتی که پاسخگویان سوالی درباره پرسشنامه و پژوهش داشتند، دسترسی به پژوهشگر و دریافت پاسخ سوالات برای آنها میسر بود.

کلیه اطلاعات با استفاده از رایانه و از طریق نرم افزار آماری SPSS و اکسل در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی مورد تحلیل قرار گرفت. آمار توصیفی این تحقیق در سطح نمودارها، جداول و خلاصه‌های آماری (میانگین، میانه، انحراف معیار و غیره) بوده و قبل از هرگونه تحلیل روی متغیرهای مطرح شده، متغیرهای عوامل مربوط به جذب دانشجوی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی و فرهنگی و عوامل علم و فن آوری از لحاظ نرمال بودن بررسی گردیدند. برای بررسی اثرگذاری عامل‌های مورد نظر بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور از آزمون تی تک نمونه‌ای One sample t-test و آزمون ویلکاکسون استفاده شد. همچنین برای ارزیابی این که آیا سطح تاثیر عوامل مختلف تاثیرگذار بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور یکسان می‌باشد یا خیر و اولویت بندی و تعیین میزان اهمیت هر یک از عوامل از آزمون فریدمن Friedman استفاده شده است.

نتایج

بیشتر افراد مورد مطالعه مرد (۶۴/۳٪) بودند و تقریباً نیمی از دانش‌آموختگان مجرد بودند. بیشتر دانش‌آموختگان در مطالعه دارای مدرک دکتری تخصصی (حدود ۴۷/۹٪) بوده و فقط ۵٪ مدرک کارشناسی داشتند. اکثر شرکت‌کنندگان پژوهش (حدود ۷۰٪) رنج سنی بین ۲۰ تا ۳۵ سال داشتند. ۳۵

درصد از دانش‌آموختگان بین ۵ تا ۱۰ سال سابقه حضور در خارج از کشور داشتند و فقط ۸/۶ درصد از افراد بیش از ۱۰ سال در خارج از کشور بودند. کشور انگلیس بیشترین دانش‌آموخته را در بین ۲۸ کشور مختلف محل تحصیل دانش‌آموختگان به خود اختصاص داده است.

جدول ۱: خلاصه‌های آماری امتیاز عوامل مربوط به جذب دانشجو در بین دانش‌آموختگان مورد مطالعه

ردیف	عوامل	میانگین $\pm$ انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم
۱	ظرفیت پایین پذیرش در دانشگاه‌های داخل کشور	۲/۲۳ $\pm$ ۰/۱۰	۰	۴
۲	نبودن رشته مورد علاقه در داخل کشور	۱/۷۷ $\pm$ ۰/۱۰	۰	۴
۳	پایین بودن ظرفیت پذیرش کافی دانشگاه‌های داخل در PhD مقطع‌های بالاتر مثل	۲/۲۲ $\pm$ ۰/۱۱	۰	۴
۴	کمبود امکانات آموزشی کافی در دانشگاه‌های داخل	۲/۵۸ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۵	پایین بودن اعتبار علمی دانشگاه‌های داخل	۲/۳۰ $\pm$ ۰/۱۰	۰	۴
۶	دسترسی ناکافی به رشته‌های پرطرفدار به دلیل اقبال عمومی و پایین بودن ظرفیت	۲/۲۷ $\pm$ ۰/۱۰	۰	۴
۷	نظام پذیرش دانشجویی داخل (کنکور) امکان رقابت علمی و ارزیابی واقعی را فراهم نمی‌کند	۲/۵۵ $\pm$ ۰/۱۰	۰	۴

جدول ۲: خلاصه‌های آماری امتیاز عوامل اقتصادی در بین دانش‌آموختگان مورد مطالعه

ردیف	عوامل	میانگین $\pm$ انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم
۸	امکان یافتن شغل متناسب‌تر با تخصص بالاتر	۲/۷۷ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۹	ارتقای سطح درآمد و کسب رفاه اجتماعی بالاتر	۲/۸۳ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۱۰	یافتن فرصت شغلی و آینده شغلی بهتر در خارج	۲/۹۲ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۱۱	امکان رشد اقتصادی بیشتر از طریق کسب تجربه از کشورهای خارج	۲/۸۶ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۱۲	امکان جذب بیشتر گزینت‌های بین‌المللی با همکاری اساتید خارجی	۲/۸۳ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۱۳	بالا بودن شهریه دانشگاه‌های پذیرش آزاد در داخل	۱/۹۶ $\pm$ ۰/۱۱	۰	۴

جدول ۳: خلاصه‌های آماری امتیاز عوامل اجتماعی و فرهنگی در بین دانش‌آموختگان مورد مطالعه

ردیف	عوامل	میانگین $\pm$ انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم
۱۴	امکان آشنایی با اساتید بین‌المللی و ارتباط علمی قوی تر	۳/۲۷ $\pm$ ۰/۰۷	۰	۴
۱۵	امکان انجام کار تیمی با حفظ منافع فردی	۲/۸۰ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۱۶	آشنایی با نحوه اداره امور و مدیریت کارها در خارج از کشور	۳/۰۱ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۱۷	فراهم بودن امکان بروز خلاقیت و شکوفایی استعدادها	۳/۰۳ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۱۸	باور بر آزادیهای فردی بیشتر در خارج از کشور	۲/۴۰ $\pm$ ۰/۱۰	۰	۴
۱۹	مخدوش بودن جایگاه اجتماعی افراد مدرک گرفته از بعضی دانشگاه‌های داخل	۲/۲۳ $\pm$ ۱/۰	۰	۴
۲۰	اقبال بیشتر مدیریتی به افراد دارای مدارک تحصیلی از خارج از کشور	۲/۵۱ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۲۱	امکان پیشرفت در شغل تخصصی	۳/۱۳ $\pm$ ۰/۰۷	۰	۴
۲۲	آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم اجتماعی دیگر کشورها در جهت تبادل و تعامل فرهنگی	۲/۸۰ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۲۳	وجود امکانات رفاهی و تفریحی بیشتر در خارج از کشور	۲/۴۰ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۲۴	آشنایی با حرف و مشاغل جدید در خارج از کشور	۲/۷۰ $\pm$ ۰/۰۷	۰	۴
۲۵	امکان رشد علمی بیشتر در خارج از کشور	۳/۰۸ $\pm$ ۰/۰۷	۰	۴
۲۶	ایجاد یک فرصت فرهنگی برای شناخت سایر کشورها	۲/۹۰ $\pm$ ۰/۰۷	۱	۴
۲۷	جاذبه جلوه‌های فرهنگی و اجتماعی در کشورهای مقصد	۲/۵۲ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴

جدول ۴: خلاصه‌های آماری امتیاز عوامل علم و فن آوری در بین دانش‌آموختگان مورد مطالعه

ردیف	عوامل	میانگین $\pm$ انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم
۲۸	پایین بودن سطح استانداردهای آموزشی و پژوهشی در مراکز علمی کشور	۲/۴۵ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۲۹	شکاف تکنولوژیک کشور محل تحصیل با کشور خود	۲/۵۶ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۳۰	پایین بودن سطح استانداردها و امکانات پژوهشی در کشور	۲/۴۹ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴
۳۱	امکان تعامل و تبادل علمی با اساتید بهتر در خارج از کشور	۲/۹۵ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۳۲	تنوع رشته‌های آموزشی و امکان انتخاب بیشتر در خارج از کشور	۲/۹۲ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۳۳	وجود فرصت‌های آموزشی و پژوهشی مناسب تر	۳/۰۷ $\pm$ ۰/۰۷	۰	۴
۳۴	امکانات بیشتر دسترسی به منابع آموزشی پژوهشی مثل کتابخانه‌ها و ...	۳/۰۲ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۳۵	کمبود وجود ارتباط بین دانشگاه‌های داخل و خارج برای توسعه علمی و پیشرفت تحصیلی	۲/۹۹ $\pm$ ۰/۰۸	۰	۴
۳۶	امکانات بیشتر اینترنتی و عدم وجود محدودیت دسترسی به سایت‌ها	۳/۱۱ $\pm$ ۰/۰۹	۰	۴

نمودار ۱: نمودار میانگین متغیرهای مورد پژوهش در بین دانش آموزان خارج از کشور

کشور، می‌توان گفت از لحاظ آماری تاثیرگذاری عوامل مربوط به جذب دانشجو، عوامل علم و فن آوری، عوامل اجتماعی و فرهنگی بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور معنی‌دار است (جدول ۵). با توجه به مقدار p-value بدست آمده از جدول ۶ می‌توان گفت از لحاظ آماری تاثیرگذاری عوامل اقتصادی بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور معنی‌دار است ($p\text{-value} < 0/001$).

اختلاف میانگین عوامل مربوط به جذب دانشجو با حد وسط امتیاز برابر با ۰/۲۷، اختلاف میانگین عوامل اجتماعی و فرهنگی با حد وسط امتیاز برابر با ۰/۷۷ و اختلاف میانگین عوامل علم و فن آوری با حد وسط برابر با ۰/۸۴ است. با توجه به مقدار p-value های بدست آمده برای بررسی تاثیرگذاری عوامل مربوط به جذب دانشجو ($p\text{-value} < 0/001$)، عوامل علم و فن آوری ($p\text{-value} < 0/001$) و عوامل اجتماعی و فرهنگی ($p\text{-value} < 0/001$) بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از

جدول ۵: آزمون t تک نمونه ای برای بررسی تاثیرگذاری عوامل مختلف بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور

متغیر	t	اختلاف میانگین	۲ = مقدار حد وسط ۹۵٪ فاصله اطمینان برای اختلاف میانگین		p-value
عوامل مربوط به جذب دانشجو	۴/۶۲	۰/۲۷	۰/۱۵	۰/۳۹	< 0/001
عوامل اجتماعی و فرهنگی	۱۴/۸۱	۰/۷۷	۰/۶۷	۰/۸۷	< 0/001
عوامل علم و فن آوری	۱۴/۶۲	۰/۸۴	۰/۷۲	۰/۹۵	< 0/001

جدول ۶: آزمون ویلکسون برای بررسی تاثیرگذاری عوامل اقتصادی بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور

متغیر	z	pp-value
عوامل اقتصادی	-۷/۳۹	< 0/001

با توجه به آزمون فریدمن عوامل علم و فناوری در رتبه اول تاثیر گذاری بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور در بین دانش آموختگان زن می‌باشد و بعد از آن اهمیت تاثیر عوامل اقتصادی بیش از دو متغیر عوامل مربوط به جذب دانشجو و عوامل اجتماعی و فرهنگی در بین دانش آموختگان زن می‌باشد. بیشترین اهمیت اثرگذاری در بین عوامل تاثیرگذار بر ترجیح تحصیل در خارج از کشور در دانش آموختگان مرد متعلق به عوامل علم و فناوری و کمترین متعلق به عوامل مربوط به جذب دانشجو می‌باشد. که با توجه به مقدار $0/01 < p\text{-value}$ در بین دانش آموختگان مرد و $0/02 = p\text{-value}$ در بین دانش آموختگان زن مشاهده شد که بین اولویت تاثیرگذاری عوامل مختلف بر ترجیح تحصیل در خارج از کشور در بین زنان و مردان اختلاف معنی داری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش اکثر مهاجرین مورد مطالعه به ترتیب در کشور انگلستان، اکراین و سپس آمریکا بودند که می‌توان گفت دلیل آن پذیرش سخت دانشگاه‌های آمریکایی برای تحصیل مهاجرین ایرانی بعد از انقلاب است و بیشتر مهاجران ایرانی نه برای تحصیل و بلکه برای زندگی به آمریکا سفر کرده‌اند. در مطالعه Sariholqalam دیده شد که بیشترین مهاجران ایرانی به ترتیب در کشور آمریکا، کانادا و انگلستان ساکن هستند (۱۱). دلیل دیگر آن را می‌توان این موضوع دانست که بیشترین دانش آموختگان ایرانی که در آمریکا تحصیل کرده‌اند، در رشته فنی مهندسی بوده (۱۲)، که در این پژوهش نمونه‌ی مورد مطالعه اکثرا دانشجویان پزشکی و پیراپزشکی بوده است.

عامل کمبود امکانات آموزشی کافی در دانشگاه‌های داخل مهمترین عامل در بین عوامل مربوط به جذب دانشجو برای ترجیح تحصیل دانش آموختگان در خارج از کشور بوده است. در مطالعه Alaeddini نبود رشته تحصیلی دلخواه در کشور کمترین تاثیر را در بین عوامل مربوط تحصیل در مهاجرت برای ادامه تحصیل به خارج از کشور را داشت (۱۳)، که با نتایج این پژوهش هماهنگ است. عامل یافتن فرصت شغلی و آینده شغلی بهتر در خارج مهم‌ترین عامل در بین عوامل اقتصادی

برای ترجیح تحصیل دانش آموختگان در خارج از کشور بوده است. در مطالعه Alaeddini در بین عوامل اقتصادی درآمد ناکافی و هزینه و تورم زیاد به‌عنوان مهم‌ترین عامل تاثیرگذار بر مهاجرت دانشجویان شناخته شده است (۱۳).

عامل امکانات بیشتر اینترنتی و عدم وجود محدودیت دسترسی به سایت‌ها مهم‌ترین عامل در بین عوامل علم و فن‌آوری برای ترجیح تحصیل دانش آموختگان در خارج از کشور بوده است. دلیل انتخاب این عامل در بین دانش آموختگان مورد مطالعه، نیاز و وابستگی شدید سیستم آموزشی مدرن به دنیای مجازی و رو به گسترش اینترنت است که نسبت به گذشته مهم‌ترین منبع کسب اطلاعات و ارتباطات برای تحصیل می‌باشد و محدودیت‌های اینترنتی تاثیر منفی انکارناپذیری بر کیفیت تحصیل دارد. ارتباط زیاد و روزمره دانشجویان با این مشکل نیز برای انتخاب این عامل مزید بر علت شده است گرچه عوامل موثرتری نیز در ترجیح تحصیل در خارج از کشور وجود دارد و امتیازدهی بالا به این عامل می‌تواند به این دلیل باشد که محدودیت‌های اینترنتی ملموس‌تر از سایر عوامل بوده و دانش آموختگان روزمره بیشترین تماس را با این عامل داشته‌اند.

در مطالعه Alaeddini به ترتیب علل شغلی و علل تحصیلی به‌عنوان مهم‌ترین عوامل اصلی تاثیرگذار بر مهاجرت شناخته شدند (۱۳) در حالی که در این پژوهش علل تحصیلی (عوامل مربوط به جذب دانشجو) کمترین تاثیر را بر ترجیح تحصیل در خارج از کشور از دیدگاه دانش آموختگان داشته است. می‌توان گفت مهم‌ترین دلیل اختلاف این دو پژوهش این است که مطالعه Alaeddini در سال ۱۳۸۱ انجام گرفته و اختلاف زمانی بیش از یک دهه با این پژوهش دارد در گذشته به دلیل کمبود دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی، موانع ادامه تحصیل در داخل کشور از مهم‌ترین عوامل مهاجرت برای ادامه تحصیل به خارج از کشور بود ولی امروزه با افزایش تعداد دانشگاه‌ها و اساتید مجرب در داخل کشور تحصیلات عالی برای اقشار مختلف دست یافتنی تر شده است. در مطالعه Mahroozadeh نیز در درجه اول پیشرفت فناوری و سپس گسترش رشته‌های

در مطالعه Entezarkheir نیز شرایط اقتصادی مهم‌ترین عامل در فرار مغزها بوده است، به طوری که شرایط اقتصادی ایران و وضعیت بازار کار کانادا عامل مهمی در توضیح مهاجرت به کانادا بوده است (۱۹). ولی در این پژوهش عامل علم و فناوری مهم‌ترین عامل مهاجرت دانش‌آموختگان بوده است. از مهم‌ترین دلایل اختلاف این دو پژوهش اختلاف زمانی انجام این دو مطالعه می‌باشد که بیش از یک دهه بین آنها اختلاف زمانی وجود دارد و نیز سیاست تشکیل دهکده جهانی از طرف دول مختلف و ارزشی است که امروزه دانشگاه‌های معتبر کشورهای توسعه یافته و نیز علم و فناوری برای کلیه نقاط جهان کسب کرده است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که در بین عوامل اصلی ترجیح تحصیل دانش‌آموختگان در خارج از کشور، عوامل علم و فناوری بیشترین تاثیر و عوامل مربوط به جذب دانشجو کمترین تاثیر را بر ترجیح تحصیل در خارج از کشور دارد و عامل امکانات بیشتر اینترنتی و عدم وجود محدودیت دسترسی به سایت‌ها مهم‌ترین عامل در بین عوامل علم و فن‌آوری برای ترجیح تحصیل دانش‌آموختگان در خارج از کشور بود. این مقاله با استفاده از داده‌های یک پایان‌نامه در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی به نگرش درآمده است.

سپاسگزاری

این مقاله حاصل کار پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد آموزش پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی بوده است. بدین وسیله از مسؤولان دانشکده آموزش مجازی دانشگاه شهید بهشتی، مرکز خدمات آموزشی وزارت بهداشت و مرکز بین‌المللی همایش‌های نهاد ایران و تحصیل‌کردگان محترم خارج از کشور که در جمع‌آوری داده‌ها با ما همکاری نموده‌اند، کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

علمی مختلف و نیز وجود وسایل و امکانات تحقیق و رفاه بیشتر در برخی کشورها موجب شدند تا دانشمندان و اندیشمندان به سوی این کشورها گسیل شده و موطن اصلی آنان با کمبود نیروی انسانی متخصص مواجه شود (۱۴) که با نتیجه مطالعه حاضر مطابقت دارد. از نظر Dodani و همکارش مهم‌ترین عامل مؤثر در کنترل فرار مغزها ایجاد فرصت‌های شغلی و تحصیلی مناسب‌تر در کشور خود بوده، و ارتقاء و به‌روز نمودن سیستم‌های آموزشی و ارتقای فناوری می‌تواند به حفظ و نگهداری نخبگان در کشور خود کمک نماید (۱۵). NooriHekmat و همکاران در مطالعه خود نشان دادند مهم‌ترین عامل مهاجرت دانشجویان به خارج از کشور عوامل اقتصادی و تفاوت حقوق دریافتی و فقدان ظرفیت جذب نیروهای متخصص در بازار کار می‌باشد (۱۶). در حالی که یافته‌های این پژوهش نشان داد مهم‌ترین عامل مهاجرت در این مطالعه، عوامل علم و فناوری می‌باشد. در مطالعه Chalabi در بین عوامل مؤثر در فرار مغزها، عامل توسعه فرهنگی از میانگین بالاتری نسبت به عوامل وضعیت درآمد، امنیت شغلی و سطح کیفی زندگی برخوردار است و هر چهار عامل در مهاجرت افراد تاثیر معنی‌داری داشتند (۱۷). در این مطالعه نیز تاثیرگذاری هر چهار عامل مورد بررسی، عوامل مربوط به جذب دانشجو، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی و فرهنگی و عوامل علم و فناوری بر ترجیح تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور از لحاظ آماری معنی‌دار بود.

در مطالعه Tabibi نیز دیده شد که رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه که نیروی انسانی آن تمایل به تحصیل در خارج از کشور دارند، پایین بوده است. Tabibi در مطالعه خود ذکر کرد که در دراز مدت، بهبود شرایط کلی اقتصادی و اجتماعی از خروج مغزها خواهد کاست (۱۸).

References:

- 1- Emad Zade M. *Education Economics*. Iranian Student Book Agency (ISBA), 1 st Ed. Isfahan. 2003. 14. [Persian]
- 2- Rubin J. *Judging Our Students-Keeping It Just: The Theorem of Intellectual Measure*. J College Admission 2008; (199): 5-11. Available from: files.eric.ed.gov/fulltext/EJ829423.pdf
- 3- Tahmasbi R. Gholipour A. JavaheriZadeh A. *Identifying and ranking the factors that attract and retain scientific talents*. Public Manage Res 2012; (17): 5-26. [Persian]
- 4- Hesabi E. *Study of human resources and the causes of the brain drain from third world [MS Thesis]*. University of Allame Tabatabayi, School of Economics, Public Management Department 1981. [Persian]
- 5- Adams, Jr. Richard H. *International Migration, Remittances and the Brain Drain: A Study of 24 Labor-Exporting Countries*. World Bank, Development Research Group, Working Paper Series, June 2003.
- 6- Qasemi A. *Relationship between social support and interest of students to study abroad [MS Thesis]*. Info Cultur Res Lib 2002. [Persian]
- 7- Movahed M. Niazi S. *The relation between Girl Student Interest and Emigration to abroad with their cultural Characteristics*. J Women Res 2008; 6(1): 29-54. [Persian]
- 8- Rajabzadeh Mohammad. *Academia Cafe Forum. Guide to admission to universities abroad 2011*. Available from: <http://www.academiacafe.com/pdf/>
- 9- Salisbury, Mark H. *The Effect of Study Abroad on Intercultural Competence among Undergraduate College Students*. J Student Affairs Res Practice 2013; 50(1): 1-20
- 10- Arabzade M. *The causes of migration of Iranian students to study in Malaysia [MS Thesis]*. Azad Islamic University, Faculty of Humanities 2011. [Persian]
- 11- Sariholqalam M. *Iran and globalization, challenges and solutions. First Ed. Iran, Tehran: Strategic Research Center Publisher*. Expediency Council 2005: 23. [Persian]
- 12- Shahramnia, AM. Eskandari M. Dimentiones. *Roots and Concequence of Brain Drain from Margins to Center. Human Science and Cultural Studies Institute. 2009*. (cited 2011 Auge 16) Avaliabl from: <http://www.ensani.ir/storage/Files/20120329103355-2076-26.pdf>. [Persian]
- 13- Alaeddini F. Et al. *The inclination to immigration and the related factors among Iranian physicians*. Hakim. 2005; 8(3); 9-15. [Persian]
- 14- Mahroozade T. *Elite migration and its causes Social sciences*. J Perspect Cultur Commun 2005 (17): 40-6. [Persian]
- 15- Dodani S. and LaPorte R. *Brain drain from developing countries: how can brain drain are converted into wisdom gain?* J Royal Soci Med 2005; 98(11): 487-91

- 16- Noori Hekmat S., Maleki MR., Baradaran Attarmoghadam HR., Dehnavieh R. *Factors Influencing Genius Immigration from Iran University of Medical Sciences Students' Point of View*. J Med Edu Dev Center 2009; 6(2): 181-4. [Persian]
- 17- Chalabi M, Abbasi R. *Comparative analysis of brain drain in the micro and macro levels*. J Human 2004; (41,42):13-36. [Persian]
- 18- Tabibi SK, Emadzade M, Rostami Hosouri H. *The impact of brain drain on economic growth in developing countries*. Jrow ءconomic dev 2001;1(2):71-92.
- 19- Entezarkheir, M. *Why is Iran Experiencing Migration and Brain Drain to Canada?* [PhD dissertation]. University of Waterloo 2005.

The Factors affecting Preference to select foreign universities for studying view points of graduated students from abroad universities, 2014

Hosseini MA (PhD)¹, Nahavandi P (MSc)², Ahmady S (MSc)³, Moghadamifard Z (MSc)⁴

¹ University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

² Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

³ Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁴ Iran Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran

Received: 19 Jan 2015

Accepted: 6 Jul 2015

Abstract

Introduction: The aim of the study was to determine the effective factors on choosing universities and countries abroad for studying by graduated students.

Method: It was a descriptive-analytical study. This study was performed on 160 graduates who referred to the Center for Educational Services, Ministry of Health and Medical Education and International Conference Center of Iran during the year 2013. The data were gathered through the questionnaire prepared by the researcher. The internal consistency of the questionnaire in all of the subscales was confirmed using Cronbach alpha and it was more than 7%. To determine the main factors affecting on preferences in studying abroad, single-sample T-test and to determine the priority of each factor Friedman test was used.

Results: Most of the participants (%64.3) were males. The average impact of science and technology factors was 2.91 and the average impact of factors related to admitting students was 1.83. The impact of factors related to student admission, social and cultural factors, science and technology and economic factors on the preference of studying in universities abroad on the perspective of graduates were meaningful (P-value 0.001).

Conclusion: The findings of this study revealed that among main factors of preferences of graduates about studying abroad, science and technology factors had the highest impact and the student admission factor had the lowest impact. Among the science and technology factors, the factors related to more facilities on the Internet access and lack of restriction on accessing to sites were the most important factors for studying abroad.

Keywords: Abroad graduation; Selective factors; Foreign universities

This paper should be cited as:

Hosseini MA, Nahavandi P, Ahmady S3, Moghadamifard Z. *The Factors affecting Preference to select foreign universities for studying view points of graduated students from abroad universities, 2014*. J Med Edu Dev 2015; 10(3): 188-198.

*Corresponding author: Tel: +983433205701, Email: snhekmata@gmail.com